

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 7, Sayı: 3, 2023, ss. 375-393/ Volume: 7, Issue: 3, 2023, pp. 375-393

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apjir>

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

ÂŞIK VEYSEL'DE VAROLUŞUN BOYUTLARI ¹

Orhan YAVUZ

Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Sivas

PhD Student, Sivas Cumhuriyet University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Sciences, Sivas/Turkey

orhanyavuz83@gmail.com

orcid.org/0000-0002-7273-237X

ror.org/04f81fm77

Rıza BAKIŞ

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Sivas
Assoc. Dr., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Sciences,
Sivas/Turkey

rizabakis@hotmail.com

orcid.org/0000-0003-1686-8608

ror.org/04f81fm77

Öz

Varoluşçuluk felsefesi, 19. yy'da Kierkegaard'la birlikte Avrupa'da popülerlik kazanmış felsefi bir akımdır. Bu felsefi akım ile birlikte somut birey olarak insan, felsefenin en merkezî konusu haline gelmiştir. Bu felsefi akımda birey, seçim, özgürlük, yönelmişlik ve sorumluluk, aşırı duygular, varlık ve hiçlik, ölüm ve iletişim gibi temalar işlenmektedir. Âşık Veysel'in şiirlerinin, varoluşçu temalar açısından çok fazla içeriğe sahip olduğu görülmektedir. "İman" bu temaların başında gelmektedir. Âşık Veysel, varoluş boyutuyla imanı ortak özellikler ekseninde işleyerek birlik ve dirlik için bir vasıta kılmak istemiştir. Âşık Veysel, bununla birlikte, bireysel farklılıklar olarak karşımıza çıkan özellikleri ise bir zenginlik kaynağı olarak değerlendirmektedir. Varoluşçuluk açısından önemli olan umut ve umutsuzluk da Veysel'in şiirlerinde öne çıkan kavramlardır. Umut duygusunu umutsuzluğa karşıt bir varoluşsal durum olarak ele alan Veysel'de, umutsuzluğa yer yoktur. Onun şiirlerinde varoluş bağlamında öne çıkan bir diğer kavram da ölümdür. Veysel ölüm olgusunu kaygı ve umutsuzluk duygularıyla işlerken, inancı sayesinde umudunu koruduğunu dile getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Varoluşçuluk, Âşık Veysel, İman, İsyân, Ölüm

¹ Bu çalışma, Doç. Dr. Rıza Bakış'ın danışmanlığında Orhan Yavuz tarafından yapılmış olan *Pir Sultan Abdal ve Âşık Veysel'de Varoluşçu Temalar* isimli Yüksek Lisans Tezi'nden üretilmiştir.

DIMENSIONS OF EXISTENCE IN AŞIK VEYSEL

Abstract

The philosophy of existentialism is a philosophical movement that gained popularity in Europe with Kierkegaard in the 19th century. With this philosophical movement, man as a concrete individual has become the most central subject of philosophy. In this philosophy, themes such as the individual, choice, freedom, intentionality and responsibility, extreme emotions, existence and nothingness, death and communication are discussed. It can be seen that Âşık Veysel's poems have many implications when considered within the framework of these existential themes. "Faith" comes first among these. Âşık Veysel wanted to make faith, with its dimension of existence, a tool for unity and peace by processing it on the axis of common characteristics. However, he considers the individuality that we encounter momentarily and as differences in people as a wealth. Hope and despair, which are important for existentialism, are also prominent concepts in Veysel's poems. Veysel treats the feeling of hope as an existential situation opposite to despair, and there is no room for despair in him. Another concept that stands out in the context of existence in his poems is death. Veysel stated that while he dealt with the phenomenon of death with feelings of anxiety and hopelessness, he maintained his hope thanks to his faith.

Key Words: Philosophy, Existentialism, Âşık Veysel, İman, Rebellion, Death

Atf / Cite as: Yavuz, Orhan-Bakiş, Rıza. "Âşık Veysel'de Varoluşun Boyutları". *Apjir* 7/3 (Aralık 2023), 375-393.

Giriş

Bir halk ozanı olan Âşık Veysel, 1894'te Sivas'ın Şarkışla ilçesinde dünyaya gelmiş, yedi yaşında çiçek hastalığı nedeniyle sol gözünü, daha sonra bir kaza sonucu da sağ gözünü kaybetmiştir. Onun bu haline üzülen babası, ileride kendi anlam dünyasını inşa etmesine imkân verecek ve bir anlamda yoldaşı da olacağını düşünerek olsa gerek onun saz çalmasını ister. O da kısa sürede Yunus (ö. 720/1320)², Karacaoğlan(?), Pir Sultan (ö. 1589-1590)³ gibi ustaların şiirlerinden çalıp söylemeye başlar.⁴

1931 yılında Ahmet Kutsi Tecer'in öncülüğünde, Muzaffer Sarısözen'in de aralarında bulunduğu bir ekip tarafından Âşıklar Bayramı adıyla bir etkinlik düzenlenir.⁵ Veysel'in de katıldığı bu etkinlik, sonraki dönemde onun tanınmasında önemli rol oynamıştır.⁶ İlerleyen süreçte Veysel, kendi şiirlerini yazıp okumaya başlar; Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde konserler verir; İstanbul'da bir radyo yayınına konuk olur ve o artık tanınan birisidir.⁷ 1946 yılına kadar Köy enstitülerinde saz öğreticiliği de yapan Veysel'in

² Mustafa Tatçı, "Yunus Emre", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/600-606.

³ Nurettin Albayrak, "Pîr Sultan Abdal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/277-278.

⁴ Ahmet Özdemir, *İki Kapılı Handa Âşık Veysel* (İstanbul: Sivas Platformu Yayınları, 2013), 21-23.

⁵ Özdemir, *İki Kapılı Handa Âşık Veysel*, 36.

⁶ Ali Berat Alptekin, *Âşık Veysel* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009), 9.

⁷ H. Ali Küçükakın, *Âşık Veysel Hayatı ve Şiirleri* (Konya: Tablet Yayınları, 2009), 7-9.

şiiirleri çok geçmeden dilden dile dolaşmaya başlar ve çeşitli formlarda okunur/söylenir ve dinlenir hale gelir.⁸

Biz de bu çalışmamızda, çoklu anlam katmanları yüklü, duyana ve dinleyene dokunan Veysel'in şiiirlerini varoluşçu felsefenin argümanları çerçevesinde ele almayı, anlamayı, irdelemeyi ve yorumlamayı düşünüyoruz.

Bilindiği üzere varoluş, özü itibariyle insana dair bir meseledir. Bu konuya dair tartışmaların geriye doğru izini sürecektir olursak Antik Yunan'a/Antropolojik döneme kadar gitmemiz gerekir; devamında ise Rönesans, Aydınlanma yüzyılı ve 20. yüzyıldaki varoluşçu tartışmalar gelir. Dikkat edilecek olursa bu dönemlerin öncesinde insan öznesi/varlığı hep unutulmuştur. Sofistler ve Sokrates öncesi dönemde tartışmaların odağında varlık/arkhe, Rönesans öncesi Batı'da din, Kierkegaard'la başlayan varoluşçuluk tartışmaları öncesinde, kaos, kargaşa ve savaşlar insanı kendine hep yabancılaştırmıştır. Bütün bunların sonucu olarak insan ya tabiatın ya dinin ya da bilimin gerisine itilip nesneleştirilmiş bir varlık haline gelmiştir.

Soren Aabye Kierkegaard'la birlikte 19. yüzyıl Avrupa felsefesinde bir yön değişikliği olmuş, bu değişiklik sonucunda ortaya çıkan varoluşçuluk (egzistansiyalizm) denilen felsefi akım, merkeze somut insanı almış ve bu akımın temsilcileri önemli etkiler oluşturmuştur.⁹

Varoluş, doğası gereği tanımlanamaz olduğu için herkese göre bir tanımından söz etmek mümkün değildir. Sistemden ziyade somut bireyi temel alan bir felsefe olmasına rağmen varoluşçuluğun kabul ettiği bazı ilkeler ve temalar da vardır.¹⁰ İnsanın merkeze alınması ve somut bir bireyin kabulü, varoluşun öze önceliği, felsefenin bireye göre yapılması ve hakikatin öznelliği gibi ilkelere ilaveten "birey, seçim, yönelmişlik, özgürlük ve sorumluluk, aşırı duygular, saçma, varlık ve hiçlik, ölüm ve iletişim"¹¹ vb varoluşsal temalardan söz etmek de mümkündür. Bu temaların işlenmesinden ziyade bunların varoluşçu ilkelere göre ele alınması önem arz etmektedir.¹² Çünkü bireyin seçimleri, varoluşun formlarını ortaya çıkarır.¹³

Varoluşçulukta öznel ve her bireyde farklı olan duyguların önemi büyüktür; "Kierkegaard'da kaygı, Heidegger'de ölüm beklentisi, Sartre'da bulantı, Camus'da saçmalık ve başkaldırma" sonuçta birer duygudur.¹⁴

⁸ Bakiler, *Âşık Veysel*, 30-34.

⁹ A. Kadir Çüçen (ed.), *Varoluş Filozofları* (İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2015), 73.

¹⁰ Çüçen, *Varoluş Filozofları*, 37.

¹¹ Çüçen, *Varoluş Filozofları*, 37.

¹² Hakan Gündoğdu, "Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 7/1 (2007), 125.

¹³ Paul Foulquie, *Varoluşçunun Varoluşu*, çev. Yakup Şahan (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998), 45.

¹⁴ Çüçen, *Varoluş Filozofları*, 35-36.

Hristiyanlığın öğretilerinin varoluşçu düşünceye uygun olduğunu düşünenler ve buradan hareketle modern varoluşçuluğun köklerinin Hristiyan felsefesine dayandığını iddia edenler,¹⁵ Kierkegaard'ın imanı kendisine “temel problem” kabul etmesini bu bağlamda değerlendirip ve buradan hareketle varoluşun en üst evresi olan dinî varoluşa ulaştığını savunurlar.¹⁶

Varoluşçu felsefenin bir dönem tartışma konularının başında öz-varoluş önceliği gelir. 19. Yüzyıla kadarki tartışmalarda özün varoluşa önceliği savunulmakta iken sonraki dönemde varoluşçu filozofların çoğunun varoluşu öze yeğlediğini söylemek mümkündür.¹⁷

Varoluşçu filozofların ağırlıklı olarak üzerinde durdukları sorunlardan biri özgürlük meselesidir. Özgürlük, insanın karşılaştığı durumlarda ne yapacağını değil, nasıl yaşaması gerektiğini ve olgulara ne değer vereceğini seçmesi demektir; çünkü insanın varoluşu, ancak özgür kararlar ve bu kararların uygulanmasıyla ortaya çıkar ki bu özgürlük, insanın gerçek bir birey olabilmesinin de en temel koşuludur.¹⁸

1. Âşık Veysel’de Varoluş Halleri

1.1. İman

Varoluşçu felsefenin dini düzleminde yer alan önemli konularından biri belki de en önemlisi imandır ve dînî bilgiye ulaşmak için iman tek seçenek olarak görülür.¹⁹ İskenderiyeli apolojist Clemens’in “anlamak için inanmak gerekir” cümlesi Augustinus’la birlikte Patristik dönemin paradigması haline gelmiştir.²⁰ Kierkegaard’ın da imana varoluşsal önem atfettiği bilinmektedir. Ona göre insanın varoluşu, iman sayesinde anlam kazanmaktadır. Varoluşun iman ile anlam kazanabilmesi o insanın seçim yapmasıyla mümkün olabilir ve iman da sonuçta bir seçimdir. İmanla varoluşçuluğu bir araya getiren diğer bir husus ise imanın bireysel yönüdür.

İman konusu, felsefede iki farklı yönden ele alınmıştır. Bunlardan biri Tanrı’nın varlığının kabulü meselesi, diğeri ise Tanrı’nın kabulünü bir ön koşul olarak gerektiren; samimiyet, sırdaşlık, güven ve emniyet gibi duygular tarafından desteklenen kişisel bir tutumdur.²¹ İman/inanma konusu Âşık Veysel’in şiirlerinde çok açık bir şekilde işlenmektedir; “Allah

¹⁵ Topçu, *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*, 46.

¹⁶ Faruk Manav - Gökhan Gürdal, *Kierkegaard Birey ve Varoluş Üzerine* (Ankara: Sentez Yayıncılık, 2013), 23.

¹⁷ Topçu, *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*, 24.

¹⁸ Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi Thales’ten Baudrillard’a* (İstanbul: Say Yayınları, 2015), 1141.

¹⁹ Abdullatif Tüzer, *Bir Varoluşçunun İman Savunusu - Pascal’da Fideizm ve Gazali Açısından Bir Değerlendirme* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2006), 140.

²⁰ Ahmet Arslan, *İlkçağ Felsefesi Tarihi 5* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 379.

²¹ Hanifi Özcan, “İman”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/216.

ÂŞIK VEYSEL'DE VAROLUŞUN BOYUTLARI

birdir Peygamber Hak / Rabbül âlemindir mutlak";²² ve "Şükür Amentüye etmişiz iman/Kalbimiz nur ile dolu sayılır"²³ dizelerinde de bu açıkça görülmektedir.

Veysel'in, imanî öğeleri şiirlerinde işlerken kendi düşünce ve inanç yapısını serdettiği gibi bu temaları belirli bir amaca dönük kullandığı da görülmektedir. Veysel'in imanî konuları işlediği şiirlerinde sık kullandığı temalardan biri birliktir; "Allah birdir Peygamber Hak/Rabbül âlemindir mutlak/Senlik benlik nedir bırak"²⁴ dizeleri bunu açıkça göstermektedir.

Veysel imanı, birleştiren bir değer olarak gördüğü için kimlikler üzerinden, kültürel ve dini farklılık üzerinden öne çıkan söylemeleri tasvip etmez ve hatta bunları eleştirir:

"Yezit nedir, ne kızılbaş

Değil miyiz hep bir kardaş

Bizi yakar bizim ataş

Söndürmektir tek çaresi"²⁵

Ayrıca Veysel'in Hakikatin farklı boyutları olan ve ayrılığa yol açabilecek mezhepsel ifadeleri olumlamadığı da açıktır:

"Şu âlemi yaratan bir

Odur külli şeye kâdir

Alevî Sünnîlik nedir

Menfaattir varvarası"²⁶

Âşık Veysel, imanî içeriğe sahip kavramların istismar edilmesini, ayırt edici unsur olarak görülmesini hep eleştirdiği gibi bölünmeye sebep olabilecek bu tür kavramları yaratıcının birliğini yok etmeye çalıştığını düşünmektedir. Söz konusu durumu da "Sen Allah'tan birlik dile/İkilikten gelir bela"²⁷ dizeleriyle dile getiren Âşık Veysel'in bireysel farklılıkları imanî konularda dahi olsa varoluşsal farklılıklar olarak görmekte olduğu söylenebilir.

²² Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın - Bütün Şiirleri* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973), 57.

²³ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 205.

²⁴ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 57.

²⁵ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 57.

²⁶ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 58.

²⁷ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 58.

1.2. Bireysellik

İnsan, anın içinde geleceğe doğru uzanarak var olabilen tekil varlıktır.²⁸ Bu tekillik, aslında varoluşçu felsefenin temel konularından biri olan bireyselliğe bir işarettir. Bireyselliğin öne çıkışında önemi büyük olan Kierkegaard'ın görüşleri, onun hakikat anlayışı üzerinde de etkili olmuştur.²⁹ Bu aynı zamanda hakikatin tanımlanmasında varoluşçu felsefe açısından da önemli bir kriterdir. Bu anlayış, Kierkegaard ile varoluşçu felsefeye girmiş olmakla birlikte diğer varoluşçu filozoflar için de önemlidir.³⁰

Bireyin hakikatleri, her ne kadar sınırsız bir şekilde onun mülkiyeti olmasa da varoluşunu bu hakikatler ile anlamlandırmakta ve bu anlam tamamen bireye ait olmaktadır; çünkü hayatı anlamlandırmak, sonuçta bireye ait olan ve bireye özgü bir durumdur.³¹ Ancak insan, sadece kendisini belirleme duygusu içinde olsa da aslında kendini seçerken diğer insanların da ne olması gerektiğini bir anlamda belirlemiş olmaktadır.³²

Birey varoluş felsefesinde gerçek özne olarak ortaya konmaktadır. Ortaya bir varoluş konulacaksa bu varoluş ancak bireyin varlığı ve varoluş sürecinde kendini ortaya koyması ile mümkün olacaktır. Bireyin varoluş felsefesindeki önemi de bu açıdan bakıldığında daha net anlaşılacaktır.

Bu değerlendirmeler ışığında Âşık Veysel'in şiirlerine bakılacak olursa, Veysel de elbette ki insanların farklı birer birey olduklarının bilincindedir ve bu farklılıkları birçok şiirinde değişik şekillerde dile getirmiştir:

“Güzelliğin on par'etmez

Bu bendeki aşk olmasa

Eğlenecek yer bulaman

Gönlümdeki köşk olmasa”³³

Bu dizelerinde Veysel, muhababındaki güzelliği kendi gönlündeki aşka bağlayarak güzelliğin değerini ortaya çıkaracak olan şeyin o şeyin niteliği olmadığı kıymet atfeden bireyin bizzat kendisi olduğuna işaret etmektedir. E. Göka'nın ifadesiyle söyleyecek olursak; “insan zihniyle varlıklara anlam kazandırır.”³⁴ Buradaki anlam kuşkusuz, bireyden bireye geçişebilmekte ve Veysel de bu şöyle ifade etmektedir:

²⁸ Jacques Colette, *Varoluşçuluk*, çev. Işık Ergüden (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2017), 23.

²⁹ Manav - Gürdal, *Kierkegaard Birey ve Varoluş Üzerine*, 138.

³⁰ Gündoğdu, “Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler”, 112-117.

³¹ Jean Paul Sartre, *Varoluşçuluk*, çev. Asım Bezirci (İstanbul: Say Yayınları, 2018), 72.

³² Sartre, *Varoluşçuluk*, çev. Asım Bezirci, 41.

³³ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 83.

³⁴ Erol Göka, *Hayatın Anlamı Var mı?* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2014), 153.

“Kim okurdu kim yazardı

Bu düğümü kim çözerdi

Koyun kurt ile gezerdi

Fikir başka başk'olmasa”³⁵

1.3. Umut- Umutsuzluk

Varoluşçu felsefe açısından umut ve özellikle de Kierkegaard'ın ölümcül hastalık olarak nitelendirdiği umutsuzluk önemlidir. Kierkegaard, insanı hayvandan üstün kılan şeyin, umutsuzluk nedeniyle yaşanılacak olan acının zorunluluğu olarak görür; ona göre umutsuzluk, insanın istediği ben olabilirliğine erişememe sonucu ortaya çıkan bir duygudur. Bu olabilirliğin varlığı, insan için olumlu bir durum olmakla birlikte bu olabilirliğin imkân durumundan gerçeklik haline gelmesi, bu olumlu durumun en üst seviyesidir. Bu imkân durumundan gerçeklik haline çıkıştaki sorumluluk ise umutsuzluğun diğer kaynağıdır.³⁶

Varoluşçuluk düşüncesinin kurucusu olarak görülen Kierkegaard, umutsuzluğu varoluş seviyelerinden her biri için ayrı ayrı ele almıştır. Estetik varoluş düzeyindeki insan, umutsuzlukla nitelendirilemez. Etik varoluş düzeyindeki umutsuzluk ise sahte bir umutsuzluktur. Kierkegaard'ın gerçek umutsuzluk olarak nitelediği umutsuzluk ise imanî varoluş düzeyindeki insanın umutsuzluğudur; çünkü imanî varoluş düzeyindeki insan, kendi benliğini kendi istediği şekilde oluşturmak ister. Kendini oluştururken Tanrı'nın varlığından bağımsız bir şekilde bunu yapmaya kalkışması, bireyin gerçek umutsuzluğunun kaynağıdır.³⁷ Kierkegaard'ın aksine, Camus'un umutsuzluğunun çıkış noktası, Tanrı'nın yokluğudur. Camus'a göre umutsuzluğun bir diğer sebebi de ölüm ve ölümle birlikte gelen yokluktur.³⁸

Bir de umut duygusu vardır ki Kierkegaard da Marcel de umudu umutsuzluktan çıkış noktası olarak görmektedirler.³⁹ Umut, insanın amacına doğru harekete geçmesi ve ben olabilme olasılığını muhafaza etmesidir.⁴⁰ İnanılan Mutlak Güç'ün sahip olduğu kudret, umut duygusunun kaynağıdır. İnanan insan, Mutlak Güç'e addettiği bu kudret sayesinde bütün olasılıklara sahip olabilmektedir.

³⁵ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 83.

³⁶ Soren Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, çev. M. Mukadder Yakupoğlu (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017), 23-26.

³⁷ Nevin Gülten, *Kierkegaard'ta Umutsuzluk, İman ve Umut* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 193.

³⁸ Emre Tuncel, *Soren Kierkegaard ve Albert Camus'de Umutsuzluk Kavramı* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 84-89.

³⁹ Fulya Bayraktar, *Bağlanma Hürriyeti-Bir Gabriel Marcel Okuması* (Ankara: Aktif Düşünce Yayınları, 2014), 116.; Gülten, *Kierkegaard'ta Umutsuzluk, İman ve Umut*, 199.

⁴⁰ Gülten, *Kierkegaard'ta Umutsuzluk, İman ve Umut*, 198.

Varoluşçu felsefede umutsuzluk kavramıyla birlikte kaygı ve endişe kavramları da önemlidir. Kierkegaard kaygıyı günahla açıklamıştır. Özgür irade ve günah olguları, birlikte var olmaları nedeniyle ikisi kaygının da nedenidir. Kierkegaard, kaygıyı umutsuzluğu ortadan kaldıran bir güç olması sebebiyle olumlu bir varoluşsal durum olarak değerlendirir; ona göre, kaygının bir nedeni de bilinmez olandır; bu bilinmez olanlardan bir tanesi de ölüm ve ölüm sonrasıdır.⁴¹

Heidegger'in de varoluşsal bir durum olarak gördüğü kaygıyı dünyanın kendisine bağladığı görülmektedir.⁴² Ona göre insanın fırlatılmışlığı, insanda kaygıya yol açmaktadır;⁴³ ölümün yaşamın sınırı olarak görülmesi,⁴⁴ insanın hiçlik fikri, kaygı ile yaşamın kesişmesini sağlayan durumdur.

Âşık Veysel, her ne kadar “Derdim gizli kapağını kaldırma / Yayılır âleme zıyan görünür” dese de şiirlerini bir dert ortağı, bir yoldaş kabul ederek tüm duygu ve düşüncelerini dizelerine yüklediği çok açıktır.

“Bu dünyayı kuran mimar” sözleriyle başlayan şiirinde Veysel, “Dünya şirin baldan tatlı/Eyvah balı tuza katmış” dizeleriyle dünyanın güzelliklerine işaret etmekle birlikte bu güzelliklerin tersi bir durumun varlığını da göz ardı etmemektedir. Âşık Veysel'in bal ve tuz benzetmeleriyle ortaya koyduğu durum, varoluşçu felsefede yer alan umut ve umutsuzluk kavramlarının bir arada bulunmasıyla büyük benzerlik göstermektedir. “Sevgi muhabbet yaratmış” şiirin bu sözlerle bitmesi tesadüf olmasa gerekir; çünkü Kierkegaard'ın görüşüne göre sevgi umutsuzluğu umuda eviren bir güçtür.⁴⁵

Âşık Veysel'de dünyanın mimarı olarak tanımlanan yaratıcı, varoluşçu filozoflarda hem elem ve kederin hem de sevinç ve mutluluğun kaynağı olarak görülmektedir. *Derdimi Anlatamam Dertsiz İnsana* şiirinde Âşık Veysel:

“Gülü yetiştirir dikenli çalı

Arı her çiçekten yapıyor balı

Kişi sabır ile bulur kemali”⁴⁶

Diyerek güle benzettiği insanı, bu dünyanın dikenli çalısına benzetilen elem, keder, vb. duygularla olgunlaştırmaktadır. Hem insanların hem de dünyadaki dikenli çalıya benzettiği durumların farklılığını belirten Âşık Veysel, her iki unsurun da farklılıklarına rağmen ortaya koydukları sonuç itibarıyla güzel bir duruma ulaştıklarını vurgulamıştır.

⁴¹ Çüçen, *Varoluş Filozofları*, 96-100.

⁴² Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten (İstanbul: Alfa Yayınları, 2018), 286.

⁴³ Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten, 412.

⁴⁴ Dilnur Karabulut, *Heidegger Felsefesinde 'Kaygı' nın Yeri* (Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 118.

⁴⁵ Gülten, *Kierkegaard'ta Umutsuzluk, İman ve Umut*, 195-196.

⁴⁶ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 40.

Burada bala benzetilen son durum insanın varoluşunu gerçekleştirerek ulaştığı kemal durumudur. Âşık Veysel, tüm bu durumların insanı olgunlaştırarak kemale erdirmesini kişinin sabrına bağlamıştır. Buradaki sabır, Camus'un intihara kalkışma nedenleri olarak gösterdiği durumlara katlanmak olarak da düşünülebilir. Yani intiharın yokluğu ve sabrın varlığı, bağlantılı bir şekilde varoluşun devamı niteliği taşımaktadır. Frankl'a göre insanın yaşadığı zorluklar, insanı çözüm arayışına yöneltir.⁴⁷ Bu arayışlar insanın varoluşsal anlamını ortaya çıkartmaktadır. Veysel, *Kara Bahtım* adlı şiirinde;

“Uyur uyanmaz ikbalım,

Nic'olacak benim halım,

Uyanmadı kara bahtım”⁴⁸

Dizeleriyle geleceğinden duyduğu endişeyi dillendirmektedir. Endişesini *kara baht* kavramıyla dile getirdiği kaderine bağlayan Veysel, şiirin sonraki dizelerinde *Tecellim bozuk temelden*, sözlerinde ise kaderi *tecelli* kavramıyla ilişkilendirmektedir. Yine aynı şiirindeki “Kader kedere eş oldu, / Ağladım gözüm yaş oldu” dizelerinde kader kavramını kullanmakta ve şiirin temel fikri olan endişe ve kederi doğrudan kadere yüklemektedir. Şiirinin *Gitti gençlik çıktı elden* dizesiyle de endişeye sebep olan bir diğer durum olarak ise yaşlılığı göstermektedir. Buradaki gençliğin gitmesi durumundan duyulan endişenin altındaki ölüm korkusu ve bu korkuya neden olan şey aslında yaşlılıktır. Veysel şiirlerindeki umutsuzluk göstergesi olabilecek kaygı ve sıkıntı ibarelerini işlemekle birlikte bunlara sabır göstermeyi bir erdem olarak görmektedir. Durumu bir adım daha ileri götürecek olursak Veysel'de sabır, tüm olumsuzluklara karşı var olan bir umudun göstergesidir.

“Sağ oldukça umut yaşar

Seksen doksan yüz yaş olsa

Yine onda umut yaşar

Ümit Allah'tan kesilmez

Bu ne hikmet kimse bilmez

Türlü derdi çeker gülmez

Yine onda umut yaşar

⁴⁷ Viktor E. Frankl, *İnsanın Anlam Arayışı*, çev. Selçuk Budak (İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2019), 125.

⁴⁸ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 45.

...

Son nefeste olsa kişi,

Gine onda umut yaşar,

...

Teneşire çıkanaca,

Gine onda umut yaşar.”⁴⁹

Dizelerinde umudun insanın varoluşuna etki eden sürekli bir duygu olduğunu görülmektedir. “Türlü derdi çeker gülmez, / Yine onda umut yaşar” dizelerinde umut duygusunun yaşam boyu sürmesi yanında bir de hiçbir sıkıntının bu umudu yok edemediğini belirtilmektedir. İnsanın yaşamının son anına kadar varlığını sürdüren umut duygusunu yok edecek tek şeyin ise ölüm olduğunu ifade eden Veysel’in buradaki ölümden kastı, ölüm olgusunun epistemolojik değil ontolojik varlığı ve tecrübe edilmesi durumudur.

Umut, her türlü sıkıntıya karşı Âşık Veysel’in bir çeşit silahıdır. Âşık Veysel’in diğer şiirlerinde de görüldüğü üzere insan, yaşamı boyunca türlü sıkıntılar çekmektedir. O bu sıkıntılarla beraber umudun da yaşam boyunca sürdüğünü ifade ederek sıkıntılarla birlikte hissedilen umutsuzluğun karşısına umudu koymaktadır. Umut duygusu, intihar ve başkaldırı eylemine karşı sabırla birlikte yaşanan pasif bir direniş biçimidir.

Âşık Veysel’in şiirlerinde umutla ilgili bir diğer husus da umudun kaynağı meselesidir. Onun şiirlerinde, inancının etkisiyle olsa gerek “Gönül umudun yoldaşı / Durmaz gezer dağı taşı” dizelerinde belirtilen gönül, umudun yeridir. Aşk ve gam duygularının merkezi olarak belirtilen gönül,⁵⁰ umut duygusuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu birbirine zıt iki duyguyu bünyesinde barındıran gönül, aslında insanın çok yönlülüğünü de ortaya koymaktadır. Gönülün dağı taşı gezmesi ise umut için sürekli bir arayış içinde olunduğunun göstergesidir.

“Yalvar Veysel gündüz gece,

Allah emretmiş böylece.”⁵¹

Dizelerinde de ifade edildiği üzere umudun kaynağı Allah’tan başkası değildir. Marcel’e göre de insan dua ve yakarılarıyla Allah’a bağlanmaktadır.⁵² Zaten Âşık Veysel, “Umut Allah’tan kesilmez, Bu ne hikmet kimse bilmez” dizelerinde umudun kaynağının Allah

⁴⁹ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 234.

⁵⁰ Cemal Kurnaz, “Gönül” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/150.

⁵¹ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 234.

⁵² Çüçen, *Varoluş Filozofları*, 214.

olduğunu açık bir şekilde dile getirmektedir. Marcel'in umudu insanla yaratıcı arasında bir bağ olarak görmesi de bu hususu destekler niteliktedir.⁵³

1.4. Arayış

İnsan, içgüdüsel olarak varlığının anlamını aramaktadır.⁵⁴ Anlam arayışı, Kierkegaard'da iman, Nietzsche'de güç, Marcel'de Tanrı, Sartre'da bireyin kendisi ile bulunmaktadır. Bu farklılıklar, her bireye göre değiştiği gibi insanın önüne konulan seçenekler şeklinde olmamaktadır.⁵⁵

Marcel'e göre insan, bir yolcu varlıktır. İnsanın varoluşunu gerçekleştirmesi, durum değişikliklerine bağlıdır. Marcel, bu teorisini *Homo Viator* (Yürüyen İnsan) isimli eserinde ele almıştır.⁵⁶ Aşık Veysel'in "Gidiyorum gündüz gece" dizesiyle Marcel'in teorisi arasında aşırı derecede kavramsal benzerlik olduğu görülmektedir. Veysel şiirlerinde kendisini aradığını belirtmekten geri durmamış ve bu arayış esnasında birçok değişim geçirdiğini belirtmesine rağmen bir türlü kendisini bulamadığını ifade etmiştir:

"Katre idim bir ırmağa karıştım,

Çalkalandım çok bulandım çok taştım,

Gide gide bir deryaya ulaştım,

Dalgalandım coştum oldu olacak."⁵⁷

Dizelerinde ise, kendi varlığını katre şeklinde nitelemekle anlamsal küçüklüğünü gösterirken, yaşadığı zor bir süreç sonunda, varoluşunu gerçekleştirmeye yaklaştığını belirtmektedir. Ne var ki aradığını hâlâ bulamadığını ifade etmekten de kendisini alamamıştır:

"Geldim gittim bu sahnede oynadım,

Türlü türlü tebdilata uğradım."⁵⁸

Dizelerinde anlam arayışı sırasında geçirdiği değişimi ifade eden Veysel başka bir şiirinde ise şöyle demektedir:

"Yıllarca aradım kendi kendimi,

Hiçbir türlü bulamadım ben beni,

⁵³ Bayraktar, *Bağlanma Hürriyeti-Bir Gabriel Marcel Okuması*, 101.

⁵⁴ Frankl, *İnsanın Anlam Arayışı*, çev. Selçuk Budak, 113.

⁵⁵ Göka, *Hayatın Anlamı Var mı?*, 108.

⁵⁶ Bayraktar, *Bağlanma Hürriyeti-Bir Gabriel Marcel Okuması*, 101.

⁵⁷ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 229.

⁵⁸ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 31.

...

Varlığım yokluğum bir Veysel adım,

Gök kubbede kalacaktır ses kadim,

Elli üç yıl kendi kendim aradım,

Hiçbir türlü bulamadım ben beni.”⁵⁹

Yukarıdaki dizeleriyle kendini arayışın yıllarca sürdüğü halde bulamadığını belirten Veysel’in kendi kendini araması, arayışın ancak kişinin kendi çabası ile yapılabileceği görüşüne işaret olsa gerek. Kendini bulamadığını ifade eden Âşık Veysel, en azından bulunduğu kadarıyla kendini “Gök kubbede kalacaktır ses kadim” ifadesinde de belirttiği gibi şiirleriyle ifade ederek ortaya koymuştur denilebilir.

Bu arayışın varoluşçu felsefede olan ve bir ömür süren seçimler gibi bir ömür sürecek bir arayış olduğu bir gerçekliktir. Bu arayış her bireyin varoluş çizgisinde farklı yollardan geçmekle birlikte ortak nokta kişinin kendi varoluşunu varış noktası olarak belirlemesidir. Ne var ki bu nokta hiçbir zaman varılamayacak bir hedef olarak kabul edilmektedir. Âşık Veysel’in kendini hiçbir zaman bulamamasının nedeni de bu durum olarak kabul edilebilir.

1.5. Ölüm

Ölüm, ta baştan itibaren felsefenin en temel problemlerinden biri olagelmıştır. Felsefe ile ölüm arasındaki ilişkiyi belki de en güzel Sokrates’in yaşamı ölüme hazırlık olarak görmesi açıklamaktadır.⁶⁰ Platon’un âlemi idealar ve gölgeler âlemi diye ikiye ayırması ve ölümü gölge olan dünyadan gerçek âleme geçiş olarak değerlendirmesi kadim felsefede ölümün olumlu bir anlama sahip olmasına sebebiyet vermiştir. Böylece ölümlü gidilen yer, beden formundaki maddeden kurtularak kısıtlamaların yok edildiği bir tür üst yaşamın kapısı olarak görülmüştür.⁶¹ Ne var ki bu görüşler, insanda var olan ölüm korkusunun gerçekliğini yok edememiştir. Bu konuda Epiküros’un “Biz var oldukça ölüm yoktur, ölüm varken de artık biz yokuz.”⁶² sözü ölümden korkmanın beyhudeliğini ortaya koymada çok önemli bir yere sahiptir.

⁵⁹ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 227.

⁶⁰ Platon, *Phaidon*, çev. Furkan Akderin (İstanbul: Say Yayınları, 2015), 57 (67e).

⁶¹ Özgür Aktok, “Varoluşçuluk ve Ölüm”, *Yaşam ve Ölüm Felsefesi* (Ankara: Sentez Yayıncılık, 2017), 356-357.

⁶² Epiküros, *Özdeyişler Mektuplar ve Aforizmalar*, çev. Genim Renas (İstanbul: Arya Yayıncılık, 1994), 54.

Varoluşçu felsefenin önemli meselelerinden biri olan ölüm, kimi varoluşçu filozoflara göre, kaçınılması mümkün olmayan ve hayatın anlamını ortadan kaldıran bir yok oluş iken kimine göre ise yalnızca varoluşa anlam katmaktadır.⁶³

Ölüm korkusu ve kaygı varoluşçulukta yoğun bir şekilde işlenmektedir. Varoluşçuluğun somut insan olarak bireyin felsefesi olması, bunun nedeni olarak açıklanabilmektedir; çünkü ölüm korkusu, bireyselleşmeyle birlikte artmaktadır.⁶⁴ Bu duruma insanın bireyselleşmesiyle birlikte yalnızlık duygusunun artması neden olabilir. Ancak bu durumda da bir çelişki söz konusudur. Şöyle ki ölüm, bireyin her halükârda yalnız başına tecrübe edeceği bir olgudur ve bu olgu asla başkalarına devredilebilecek veya başkaları tarafından vekâlet edilebilecek bir şey değildir.⁶⁵

İnsanlar ölüm korkusunun üstesinden gelmek için çeşitli yollara başvurmaktadır. İnsanın yaşamına kattığı anlam, ölüm korkusunu yenmede önemli bir etkidir. Bir insanın hayatında kendine amaç edindiği bir yol uğruna ölümü göze alması, buna iyi bir örnektir. Ölümü özgürlüğün önündeki bir engel olarak gören Camus'a göre kişinin kendine yaşam amacı edindiği şey, ölmek için güzel bir nedendir.⁶⁶ Âşık Veysel'in şiirlerinde de ölüm teması yoğun bir şekilde işlenmiştir:

“Gemi bekliyor limanda,
Gideceğim bir ummanda,
Gözüm kalmadı cihanda,
Gelmez yola gidiyorum,

Eşim dostum yavrularım,
İşte benim sonbaharım,
Veysel karanlık yollarım,
Gelmez yola gidiyorum.”⁶⁷

Aslında sadece bu dizeler bile Veysel'in ölümü çok boyutlu bir şekilde ele aldığını göstermektedir. Ölümü gemi metaforuyla bir yolculuğa benzeten Âşık Veysel, ölümü bir son olmak yerine bir değişim olarak göstermekle *karanlık yollarım* ifadesiyle yolculuğun

⁶³ Seyit Ahmet Atak, “Varoluşçularda Ölüm Problemine Genel Bir Bakış”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* 5/10 (Eylül 2007), 84-91.

⁶⁴ Paul Tillich, *Olmak Cesareti*, çev. F. Cihan Dansuk (İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2014), 66.

⁶⁵ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten, 364.

⁶⁶ Albert Camus, *Sisifos Söyleni*, çev. Tahsin Yücel (İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2018), 71, 22.

⁶⁷ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 235.

nereye olduğu konusundaki belirsizliği de dile getirmektedir. Veysel, ölümlle ilgili kaçınılmazlık ve belirsizliklerden olsa gerek *gözüm kalmadı cihanda* ifadesiyle içinde bulunduğu umutsuzluğu da ifade etmektedir.

“Bu dünyaya gelen gülmez,

Bir yol var ki giden gelmez.”⁶⁸

Dizeleriyle dünyanın bir sıkıntı yeri olduğuna işaret eden Veysel, bu sıkıntının kaynağı ölüm gibi görünse de buradan net bir anlamın çıkartılamayacağını söyler ve yol benzetmesiyle anlatılan ölümü, gidenin gelmediği bir yer olarak betimler. Âşık Veysel, aynı benzetmeyi *Neler Yaptı Bana Kader* isimli şiirinde de “Öyle bir yol giden gelmez”⁶⁹ dizesinde kullanmıştır:

“Veysel söyler derdi çoktur,

Ecel gelir ölüm haktır,

Saklanmaya imkân yoktur.”⁷⁰

Dizelerinde ise Veysel, dertli olduğunu ifade ederken açıktır ki bu derdinin sebebi ölümdür. Bu varoluşçu filozofların ölüm olgusunun insanda kaygı ve umutsuzluk gibi duygulara yol açtığını belirttikleri görüşleri ile örtüşmektedir. “*Talih Çile Kader Sözü Bir Etmış*” şiirinde Veysel:

“Gülmedim dünyada gülenler gülsün,

Derdim yüreğimde eller ne bilsin,

İsterse dünyası ziynetle dolsun,

Ayrılık gözümde ölüm kaşımda,

...

Gitmez ölüm ecel bekler başımda.”⁷¹

Dizeleriyle de Âşık Veysel’in yine ölüm nedeniyle ortaya çıkan kaygısını görürüz. Bu kaygının ölümden kaynaklanmasındaki bir diğer sebep de ölümlle birlikte sevdiklerinden ayrılacak olmaktır. Bu kaygıyı başkaları bilemeyeceği gibi hiçbir şeyin de dindiremeyeceği ifade edilmektedir.

⁶⁸ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 28.

⁶⁹ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 43.

⁷⁰ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 43.

⁷¹ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 44.

ÂŞIK VEYSEL'DE VAROLUŞUN BOYUTLARI

Âşık Veysel'in halk arasında en yaygın bilinen Uzun İnce Bir Yoldayım şiirinde de ölüm temasını çok açık bir şekilde işlemektedir:

“Uzun ince bir yoldayım

Gidiyorum gündüz gece

Bilmiyorum ne haldeyim

Gidiyorum gündüz gece

Dünyaya geldiğim anda

Yürüdüm aynı zamanda

İki kapılı bir handa

Gidiyorum gündüz gece

Uykuda dahi yürüyom

Kalmaya sebep arıyom

Gidenleri hep görüyom

Gidiyorum gündüz gece

Kırk dokuz yıl bu yollarda

Ovada dağda çöllerde

Düşmüşem gurbet ellerde

Gidiyorum gündüz gece

Düşünülürse derince

Irak görünür görünce

Yol bir dakika mikdarınca

Gidiyorum gündüz gece

Şaşar Veysel işbu hale

Gah ağlaya gahi güle

Yetişmek için menzile

Gidiyorum gündüz gece”⁷²

Âşık Veysel’in uzun ince bir yoldayım diyerek ele aldığı insan ömrü bir anlamda insanın varoluş serüvenidir. İnsan, bu yolda doğumundan ölümüne kadar kendi varoluşunu gerçekleştirmektedir. Âşık Veysel’in bir yürüyüş olarak ele aldığı hayatta bir an bile duraksamayan yürüyüşün tek menzili vardır ki o da ölümdür. Diğer insanların ölümlerini gören Veysel, gördüğü ölümlere rağmen ölümü kendisine uzak bir olgu olarak algıladığını belirtmektedir. Bu ölümleri gördüğü halde kalmak için sebep araması ise ölümün soğuk yüzünden olsa gerek. Ömrün miktarını bir dakikaya indirgeyen Veysel, önemli olanın içinde olunan an olduğunu belirtmektedir. Doğumla ölüm arasındaki yaşamı bir hana benzeten Âşık Veysel, bu benzetmeyi *Tabiatın Bir Cilvesi* isimli şiirinde dile getirmektedir:

“İnsanoğlu yana yana,

Gitgide yaklaşır sona,

Zengin fakir aynı hana,

Pencereden bakar gider.”⁷³

Âşık Veysel, ayırım yapmaksızın tüm insanların başına gelecek olan ölümün, üzüntüye yol açtığını belirtmiş ve bunu da “yanmak” kavramıyla ifade etmiştir. Veysel, yaşamın kısalığını ise pencereden bakmaya benzeterek açıklamaya çalışmıştır.

Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın*⁷⁴ şiirinde *Ben giderim adım kalır* dizesiyle insanın ölümlü oluşuna işaret etmektedir fakat burada ölümü aşan bir olgu olarak *adım kalır* ifadesiyle belirttiği, aslında insanın yaşarken ortaya koyduğu varoluşundan başka bir şey değildir.

Âşık Veysel’in şiirlerinde ölümle ilgili olumsuz ifadeler kullanılmaktadır. Buna rağmen Veysel’in, *Benim Sadık Yârim Kara Topraktır*⁷⁵ şiirindeki *kara toprak* teması çok yönlü anlaşılabilir. Şiirin en sonunda kara toprağı ölümle özdeşleştirmekte; ancak kara toprağı hiçbir şekilde olumsuz bir nitelik atfetmemektedir, aksine sâdık yâr diye nitelemektedir. Bu nitelenmeye sebep olan duygular şiirde pek çok mısra da geçmektedir. Ancak konumuz

⁷² Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 221.

⁷³ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 110.

⁷⁴ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 14.

⁷⁵ Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 129.

açısından önemli olan tema ölüm olduğu için burada sadece konuyla ilgili dizelere işaret etmemiz daha yerinde olur:

“Bütün kusurumuzu toprak gizliyor,

Merhem çalıp yaralarımı düzlüyor,

Kolun açmış yollarımı gözlüyor,

Benim sâdik yârim kara topraktır.”⁷⁶

Bu dizelerde ölümle özdeşleşmiş olan kara toprak, bir nevi Âşık Veysel'in ölüme olumlu bakan tarafının dile gelmiş halidir. Burada kara toprağın bütün sıkıntılardan kurtulmanın yolu olarak görülmesinde Âşık Veysel'in imanî boyutunun etkisi büyüktür; çünkü ölüm, bir son değil sadece bir yolculuktur ve bu yolculuk sonrasında cennet denilen bir yere gidiş söz konusudur. Ancak bu şekilde ölüme karşı olumlu bir bakış geliştirilebilir. Aksi takdirde bir yok oluş olacak olan ölüme insanın olumlu bakması mantıksal olarak açıklanabilecek bir şey olarak görünmemektedir.

Sonuç

Sonuç olarak varoluş felsefesi ile 19. yüzyılda insan, farklı bir biçimde ele alınır olmuştur. Bu yeni yaklaşımla birlikte insanın bir tür olarak değil de bir birey olarak ele alınması yaygınlık kazanmıştır. Bu durum 19. ve 20. yüzyıllardaki sanat ve edebiyat akımlarını da derinden etkilemiştir. Varoluşçuluğun sanat ve edebiyat akımlarını etkilemesinde insanı ele alış biçimi ve bunalım, umut, umutsuzluk, kaygı, bulantı gibi insana ait duyguları ele alması etkili olmuştur. Tüm bu kaygılar her bir bireyin yaşamında yer alan önemli duygulardır. Veysel şiirlerinde varoluşçu temaları oldukça yoğun bir şekilde kullanmıştır. Bu yoğunluğun sebebi, şairin görme yetisinden yoksun olması sebebiyle duygulardan ziyade duygulara yer vermiş olması olabilir. Şairin inancı da şiirlerinde önemli bir yere sahiptir. İnancı ve duyguları, tek başına değil de bir etkilenim içinde şairin şiirlerinde varoluşunu ortaya koymasında etkili olmakla birlikte varoluşunu ortaya koymasına bir temel teşkil ettiği görülmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Orhan Yavuz – Rıza Bakış

---

⁷⁶ Şatiroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 129.

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça

- Aktok, Özgür. "Varoluşçuluk ve Ölüm". *Yaşam ve Ölüm Felsefesi*. Ankara: Sentez Yayıncılık, 2017.
- Albayrak, Nurettin. "Pîr Sultan Abdal". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/277-278. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Alptekin, Ali Berat. *Âşık Veysel*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009.
- Atak, Seyit Ahmet. "Varoluşçularda Ölüm Problemine Genel Bir Bakış". *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* 5/10 (Eylül 2007), 83-93.
- Arslan, Ahmet. *İlkçağ Felsefesi Tarihi 5*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Bakiler, Yavuz Bülent. *Âşık Veysel*. Sivas: Buruciye Yayınları, 2011.
- Bayraktar, Fulya. *Bağlanma Hürriyeti-Bir Gabriel Marcel Okuması*. Ankara: Aktif Düşünce Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Camus, Albert. *Sisifos Söyleni*. çev. Tahsin Yücel. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 40. Basım, 2018.
- Colette, Jacques. *Varoluşçuluk*. çev. Işık Ergüden. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2. Basım, 2017.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Tarihi - Thales'ten Baudrillard'a*. İstanbul: Say Yayınları, 6. Basım, 2015.
- Çüçen, A. Kadir (ed.). *Varoluş Filozofları*. İstanbul: Sentez Yayıncılık, 1. Basım, 2015.
- Epiküros. *Özdeyişler Mektuplar ve Aforizmalar*, çev. Genim Renas. İstanbul: Arya Yayıncılık, 1994.
- Foucault, Paul. *Varoluşçunun Varoluşu*. çev. Yakup Şahan. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 3. Basım, 1998.
- Frankl, Viktor E. *İnsanın Anlam Arayışı*. çev. Selçuk Budak. İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 55. Basım, 2019.
- Göka, Erol. *Hayatın Anlamı Var mı?*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2. Basım, 2014.
- Gülten, Nevin. *Kierkegaard'ta Umutsuzluk, İman ve Umut*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Gündoğdu, Hakan. "Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler". *Dokuz Eylül Üniversitesi Din Bilimleri Akademik Araştırması Dergisi* 7/1 (2007), 95-131.
- Heidegger, Martin. *Varlık ve Zaman*. çev. Kaan Ökten. İstanbul: Alfa Yayınları, 2. Basım, 2018.
- Karabulut, Dilnur. *Heidegger Felsefesinde 'Kaygı'nın Yeri*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Kierkegaard, Soren. *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*. çev. M. Mukadder Yakupoğlu. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 8. Basım, 2017.
- Kurnaz, Cemal. "Gönül". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 14/150-152. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Küçükakın, H. Ali. *Âşık Veysel Hayatı ve Şiirleri*. Konya: Tablet Yayınları, 2009.
- Manav, Faruk. – Gürdal, Gökhan. *Kierkegaard - Birey ve Varoluş Üzerine*. Ankara: Sentez Yayıncılık, 1. Basım, 2013.
- Özcan, Hanifi. "İman". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/216-219. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Özdemir, Ahmet. *İki Kapılı Handa Âşık Veysel*. İstanbul: Sivas Platformu Yayınları, 2013.
- Pehlivan, Battal. *Âşık Veysel Yaşamı Sanatı Şiirleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Deniz Kitaplar Yayınevi, 1984.
- Platon. *Phaidon*. Çev. Furkan Akderin. İstanbul: Say Yayınları, 2015.
- Sartre, Jean Paul. *Varoluşçuluk*. çev. Asım Bezirci. İstanbul: Say Yayınları, 28. Basım, 2018.
- Şatıroğlu, Âşık Veysel. *Dostlar Beni Hatırlasın Bütün Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973.
- Tatçı, Mustafa. "Yunus Emre". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43/600-606. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Tillich, Paul. *Olmak Cesareti*. çev. F. Cihan Dansuk. İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2. Basım, 2014.
- Topçu, Nurettin. *Varoluş Felsefesi - Hareket Felsefesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 7. Basım, 2017.
- Tuncel, Emre. *Soren Kierkegaard ve Albert Camus'de Umutsuzluk Kavramı*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Tüzer, Abdullatif. *Bir Varoluşçunun İman Savunusu-Pascal'da Fideizm ve Gazali Açısından Bir Değerlendirme*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.
- Yakıt, İsmail. "Batı'nın Türk İmajı". *Türk Yurdu Dergisi* 32/295 (Mart 2012), 250-253.